

Emili Piera
Àlex Milian

Introducció de
Pedro Arrojo

bromera actual

¿

L'aigua
de tots

EL QUADRE GENERAL

En guanyar les eleccions generals del 2004 José Luis Rodríguez Zapatero, s'havia produït alguna cosa més que una inesperada victòria socialista, precedida –alguns s'estimen més dir *causada*– per la matança de l'11 de març. Un relleu en el govern –un fet més aviat rutinari a Europa– podia venir acompanyat per un autèntic canvi en la percepció dels problemes que planteja l'ús de l'aigua en una societat avançada: la inèrcia hidrològica a Espanya era addicta a l'opacitat dels organismes competents, l'autoritarisme en la presa de decisions i la sobredosi de ciment: l'obra pública, com més faraònica, millor.

De senyals de canvi, n'hi havia fins i tot al cel: plovia molt. L'últim any hidrològic acabaria resultant realment plujós (1.800 litres a Barx, la Safor). Les reserves del sistema Xúquer eren les més grans dels darrers tretze anys (vora 1.200 hectòmetres cúbics) i encara estaven millor els pantans del Túria i el Millars.

Per primera vegada, un ecologista, Carles Arnal, accedia a les Corts Valencianes en les llistes d'Esquerra Unida-Els Verds del País Valencià, mentre que David Hammerstein –un altre històric de l'ecologisme–, guanyava un escó a Estrasburg en les llistes del PSOE. Ni que siga com a *hostes* de partits més forts, Els Verds

valencians accedien al modest poder parlamentari. I potser la marca *ecopacifista* va permetre que Iniciativa per Catalunya-Verds no patira la mateixa reculada general en vots que els seus companys d'Izquierda Unida. De tota manera, no hi ha, per ara, cap govern autònom o ajuntament important en què Els Verds tinguen una presència decisiva.

Una de les primeres decisions del nou govern fou l'anul·lació dels transvasaments de l'Ebre. L'eurodiputat popular J. M. García-Margallo advertia que això impediria la construcció al nostre litoral de sis-cents mil nous habitatges. Una cosa era clara: el debat hidrològic no semblava que perdria intensitat. El retorn dels conservadors de Jaume Matas al govern balear tingué la seua fita en l'anul·lació de l'ecotaxa: un senyal, en sentit contrari, de la importància adquirida per les qüestions ambientals.

De tota manera, una gestió sostenible de l'aigua, una veritable política territorial és inimaginable sense un pacte d'estat de les grans forces parlamentàries. La comissió creada per a estudiar el transvasament Xúquer-Vinalopó no tenia precedents ni per l'amplària i diversitat dels sectors representats ni per la transparència en l'accés a les dades i a la seua discussió: era el canvi de més valor a l'àmbit de la política hidràulica, el puntelló definitiu a la tutela fosca i paternalista d'un estat omniscient convençut de governar ignorants.

La tònica fins ara consistia en una amplíssima coincidència del món acadèmic i científic al voltant de

postulats més o menys ambientalistes, contraposada a unes forces econòmiques i els seus tributaris polítics sovint molt vigorosos, fora de tot control social, però capaços de crear, a curt termini, escenaris de prosperitat creixent. Ni és edificant l'espectacle d'una intel·ligència impotent ni el d'un poder creador sense respecte per la intel·ligència, perquè, aviat, deixaria de ser creador. La negociació no consisteix solament a renunciar a una part de les nostres pretensions, té una cara molt més radical: consisteix a acceptar la realització d'una part del que volen els nostres adversaris, coses que ens desagraden profundament.

Aquest és el camí si no volem que uns es queden amb tota la raó de la seua banda i els altres, com a senyors únics del món fàctic. Un camí com el que duia a Ítaca: no gens fàcil, amb progressions i regressions, avanços i penediments, probablement inacabable, vers un model sostenible que molts intuïm i ningú no sap del tot com serà.

Els darrers anys, sobretot en vespres electorals, es parlava de les *guerres de l'aigua* i mentre el govern adjudicava seccions concretes de l'avortat transvasament de l'Ebre, proliferaven, a favor o en contra, les manifestacions a Saragossa, València, Madrid i Barcelona, i tot això al segon país del món amb les més grans reserves *per capita* d'aigua embassada (amb una superfície total dels embassaments sis vegades superior a la de França). El professor aragonès, Pedro Arrojo, adversari del Pla Hi-

hidrològic Nacional, rebia, en el 2003, el premi Goldman, el Nobel ecològic. Arrojo il·lustra amb una visió evangèlica les dificultats per a un nou consens social al voltant d'una política basada en la gestió de la demanda –l'estalvi, l'ordre territorial, la reutilització–, i no en l'oferta il·limitada, en la *fabricació d'aigua*: mentre Jesús multiplicà els pans i els peixos i transformà l'aigua en vi, l'aclamaren, però quan recordà que calia estimar el proïsme, el dugueren a la creu.

Algunes batalles al voltant del PHN es van lliurar a Brussel·les, i no foren ni tan caòtiques ni tan tumultuoses que no deixaren veure una tendència sostinguda: el govern espanyol patia, l'una rere l'altra, tota mena de derrotes parcials: els *dictàmens suspensius* anunciaven serioses falles ambientals en els projectes hidrològics, si és que no apuntaven també a insuficiències en els seus plans financers o en les condicions i la transparència dels concursos d'adjudicació d'obres. Al final, sembla acomplir-se el pronòstic que, respecte dels transvasaments de l'Ebre i del Xúquer feia José Manuel Naredo a la revista *Archipiélago* (setembre, 2003): «*Si dicho proyecto no consigue llegar a puerto probablemente se deba más al filtro de racionalidad de Bruselas que al de nuestra lamentable democracia ("sociedad de la información" incluida)*».

Constituït el nou govern i derogat l'article del Pla Hidrològic que preveia el transvasament de l'Ebre, els eurodiputats de la Comissió de Peticions que havien visitat l'Albufera i el baix Xúquer i s'havien entrevistat

amb residents estrangers en comarques valencianes, recomanen una estricta contenció urbanística al litoral mediterrani espanyol i neguen la viabilitat ambiental i econòmica del transvasament Xúquer-Vinalopó. La Comissió Europea venia obligada a reconsiderar el seu suport financer a l'obra, calculat en vuitanta milions d'euros: sense fons europeus, la viabilitat i sentit de l'obra resultaria encara més discutible. I completament impossible si els excedents del Xúquer no superen els 20 o 30 hm³. La comissària europea Margot Wallström reclamava, uns mesos després, una nova reunió amb el govern espanyol per a avaluar si el transvasament al Vinalopó respectava o no les condicions tècniques i ambientals exigides per Brussel·les. A mitjan novembre de 2004, una sentència del Suprem deixava sense base legal els enviaments d'aigua entre conques distintes (i, per tant, les obres del Xúquer-Vinalopó), tret dels cabals destinats a consum de boca.

Però el més sorprenent de tot s'havia produït a la canícula, durant les absències i estupors de l'estiu del 2004. Si la xifra d'usuaris europeus del nostre turisme de sol i platja, o de *sun, sand and sex* per dir-ho en el llenguatge dels *hooligans*, havia apuntat en els últims exercicis pèrdues discretes i una baixa en la despesa per persona, ara apareixia un forat en la demanda d'entre sis i deu punts, segons la zona (el descens en el mes d'agost, abans tan cotitzat, era d'entre quatre i cinc punts). L'estudi de les cambres de comerç *La innovación en la empresa española* destaca que «el sector hostaler és, malgrat la creixent

competència internacional de nous destins turístics, el que menys destaca per la innovació».

Si la plataforma Abusos Urbanístics, No ja havia promogut a les comarques valencianes del sud, manifestacions voluntarioses d'abast més aviat simbòlic, ara reunia milers de persones contra l'ampliació del port de Xàbia, mentre que veïns de Teulada, també a la Marina Alta, protagonitzaven, contra uns apartaments que triplicaven el seu volum previst d'edificació, la primera protesta local contra la tendència dels plans urbanístics a produir, adés i ara, protuberàncies, tentacles i dilatacions. Veïns d'Ondara ahucaven al ple municipal que debatia un projecte urbanístic a la serra de Segària que duplicaria la població de la localitat. Fins i tot, els veïns de la molt casolana platja de Motilla, a Sueca, la Ribera Baixa, prenien el sol, amb banyador i hamaca, davant del Palau de la Generalitat Valenciana en protesta perquè les seues aigües, part teòrica de la façana marítima del Parc Natural de l'Albufera, van atapeïdes de bacteris fecals.

S'anunciaven sancions exemplars (dotze milions d'euros) contra els promotors de l'Hotel Atrium a la Vila Joiosa, la Marina Baixa, que havia crescut onze plantes més del que s'havia previst, tot seguint un irresistible impuls ascensional que li permeté ignorar set ordres successives de paralització de les obres. Alguna raó tenien els adversaris del Pla Hidrològic quan deien que la gran obra pública hidràulica, durant massa anys, havia promogut el desgavell urbanístic general a les nostres costes. A més, els organismes científics anunciaven, *urbi et orbe*, que

l'escalfament global, confirmat per la proliferació d'*esdeveniments extrems*, amagirà els recursos de les conques *donants*: el Xúquer, l'Ebre...

Però no són les pautes de la raó –de vegades les pautes no són ni raonables–, les que guien l'economia i les societats. Espanya és la seu d'algunes de les deu empreses adjudicatàries d'obra pública més importants del món. I una constructora és una instal·lació industrial que anhela la continuïtat –en forma de cases, pantans o autopistes, tant els fa– com una tèxtil o una siderúrgica. La construcció continuarà sent molt important. I el turisme: la península Ibèrica és una mena de Florida per a la massa continental europea, però si Florida penja sola del mapa com la cua única de la gran vaca nord-americana, Ibèria té competidors itàlics, anatòlics, balcànics i magribins que han assolit estabilitat, una certa modernitat i bons preus. Tot i això, al conjunt d'Espanya encara creix –i molt– la xifra global de visitants, el turisme rural, de congressos i cultural i la construcció lligada als camps de golf. La construcció pot destruir-nos; l'èxit urbanitzador pot retornar-nos a la salvatgia: créixer fins a incórrer en autofàgia.

La crisi afecta, sobretot, les llargues vacances familiars a la platja començant perquè ja no queden moltes famílies com les d'abans i sense oblidar que els fills de la titànica classe treballadora que passà del *ground zero* de la Guerra Civil (o la Guerra Mundial) al segon habitatge,

consideren, probablement, que la gesta dels seus pares, és pura caspa. Desagraïts.

Els primers banyistes eren cavallers de Sa Graciosa Majestat que es mullaven els garrons a la Costa Blava o Còrsega: estampes de *la edad de la pérgola y el tenis*. El privilegi de la platja s'estengué fins a les últimes capes socials a la mateixa velocitat amb què perdia el seu llustre.

Ara moren, en la platja, és clar, les últimes ones d'aquella maror i ones, ben grans, poc mediterrànies, és el que busquen els surfistes, sector també en ascens. Potser una megàpoli costanera enrunada acabe emparant els grinyols de fàbriques clandestines ateses per esclaus xinesos sense papers, mentre s'apoderen de les seues nits els udols dels *narcos* colombians i els crits amenaçadors dels rufians esclaus, segons la visió apocalíptica de Félix de Azúa («Luz de agosto», *El País*, 10/08/04), però no serà aviat. El turisme nacional és també important i captiu: captiu del seu apartament. I seguirà alimentant la indústria: segons fonts de la conselleria valenciana de turisme, quasi dues de cada tres places hoteleres de la costa són ocupades per la mateixa demanda interior.